

Laura Llevadot

Obertures al pensament
polític postfundacional

Herder

PENSAMIENTO
POSFUNDACIONAL

MINISTERIO
DE EDUCACIÓN,
FORMACIÓN
Y UNIVERSIDADES

Colaborando por
la Unión Europea

AGENCIA
ESPAÑOLA DE
EVALUACIÓN

Aquesta obra ha estat realitzada en el marc del projecte de recerca «Pensamiento Contemporáneo Posfundacional-II: Análisis teórico-crítico de la ontología de la institución y sus fundamentos contingentes (PID2023-146898NB-I00)» financiat per MICIU/AEI /10.13039/501100011033.

Disseny de la coberta: Rafael Ruiz

© 2025, *Laura Llevadot*

© 2026, *Herder Editorial, SL, Barcelona*

ISBN: 978-84-254-5403-5

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb l'autorització dels seus titulars, llevat de l'excepció prevista per la llei. Dirigeixi's a CEDRO (Centro de Derechos Reprográficos), si necessita reproduir algun fragment d'aquesta obra (www.cedro.org)

Imprempta: Ulzama digital

Dipòsit legal: B-6.645-2026

Impress a Espanya - Printed in Spain

Herder

www.herdereditorial.com

ÍNDEX

PRÒLEG	7
<i>Oliver Marchart</i>	
INTRODUCCIÓ: <i>ALL CATS ARE BEAUTIFUL</i>	23
1. LA POR	33
<i>Thomas Hobbes</i>	
2. L'IMPOSSIBLE, O M'OFEGO	41
<i>Alain Badiou</i>	
3. N'HI DIUEN, PERÒ NO HO ÉS	49
<i>Claude Lefort</i>	
4. SI T'ATAQUEN COM A JUEU, T'HAS DE DEFENSAR COM A JUEU?	57
<i>Hannah Arendt</i>	
5. INTRODUCCIÓ A LA VIDA NO FEIXISTA	63
<i>Giorgio Agamben</i>	
6. JO NO SOC UNA PIPA	69
<i>Michel Foucault</i>	
7. LA VIOLÈNCIA QUE NO VEUS	75
<i>Gloria Anzaldúa</i>	
8. INTERRUPTORS PER A POLICIES	83
<i>Jacques Rancière</i>	

9. VISCA EL TSAR!	89
<i>Chantal Mouffe i Ernesto Laclau</i>	
10. DEMOCRÀCIA ANÀRQUICA	93
<i>Miguel Abensour</i>	
11. TOT ART ÉS POLÍTIC (I L'ESPECTACLE TAMBÉ)	99
<i>Jean-François Lyotard</i>	
12. LA ZONA D'INTERÈS I EL COMUNISME A VENIR	105
<i>Philippe Lacoue-Labarthe i Jean-Luc Nancy</i>	
13. CÓGELA Y CÓRTALA	117
<i>Mark Fisher</i>	
14. I'M NOT DANCING, I'M FIGHTING	127
<i>Oliver Marchart</i>	
POSTFUNDACIONALISME, POSTMODERNITAT I NOUS FEIXISMES. UNA RECONSIDERACIÓ	135
BIBLIOGRAFIA	147

PRÒLEG

Oliver Marchart

Rebre l'encàrrec d'escriure el prefaci d'una recopilació de prefacis suposa enfrontar-se a una tasca bastant peculiar. La col·lecció *Pensament Polític Postfundacional*, dirigida per Laura Llevadot, ha arribat a la seva fi després de 14 volums escrits per una sèrie de brillants autors vinculats al grup de recerca Pensament Contemporani Postfundacional de la Universitat de Barcelona.¹ Per a marcar el final d'aquesta aventura, Llevadot ha decidit oferir-nos una col·lecció de començaments, és a dir, dels seus prefacis individuals a la majoria dels volums de la sèrie (i alguns prefacis presos d'altres publicacions). Sens dubte, és un bonic gest acabar amb començaments. No obstant això, si volem ser més precisos, el gènere mateix del prefaci, pròleg o introducció no assenyalen realment un començament, sinó allò que precedeix un començament. Se situa, i això

¹ El grup de recerca «Pensament Contemporani Postfundacional», dirigit per Laura Llevadot, pren el paradigma del posfundacionalisme en el sentit que he proposat en la meua obra *Pensament polític postfundacional* (Marchart, 2007, edició espanyola, 2009), «com a clau per a llegir la història de la filosofia recent, establint pautes i avaluant la seva capacitat per a comprendre els malestars del nostre temps i amb la fi d'esbossar horitzons alternatius per a la vida en comú», <https://pensamientopostfundacional.com/>

és el que indiquen prefixos com «pre», «fore» o «pro», en un lloc i en un moment anteriors al que s'espera que comenci en un instant. En aquest sentit, un prefaci, en lloc de començar alguna cosa per si mateix, pretén prefigurar un començament. Aquest és el cas típic del gènere dels prefacis en general. Però en aquest llibre de Laura Llevadot, que consisteix en una col·lecció de prefiguracions, ocorre una cosa diferent. Aquests prefacis prefiguren alguna cosa que no està a punt de començar. Els volums de la sèrie als quals Llevadot va proporcionar els seus prefacis, òbviament no hi estan inclosos. Ja han estat publicats, i els lectors, si hi estan interessats, hauran de consultar-los en una altra banda, buscar-los a les biblioteques o adquirir-los en les llibreries, cosa que recomano encaridament. El que comença, o està a punt de començar una vegada que els lectors ho consulten, començarà en un altre lloc. Aquí, en el llibre que ens ocupa, ens quedem amb allò que precedeix aquests començaments: prefacis sense allò que és prefaciat.

Donada l'absència de tots els volums prologats per Llevadot, el que és miraculós d'aquest llibre és que funciona perfectament fins i tot per a aquells que no han llegit aquests volums. Funciona perquè els seus pròlegs fan molt més que proporcionar una breu sinopsi o introduir l'obra d'un autor postfundacional. No es limiten a prefigurar el que ja ha començat en un altre volum, sinó que poden llegir-se com a intervencions teòriques i polítiques per dret propi. En cadascun dels pròlegs, Llevadot ens ofereix la seva pròpia perspectiva en abordar el tema o l'autor en qüestió des d'un angle particular, en lloc de limitar-se a replicar la pers-

pectiva de l'autor. I és precisament per la seva naturalesa potencialment independent pel que està plenament justificat reunir aquests pròlegs en un sol volum. En aquest sentit, aquests prefacs no sols prefiguraven els volums individuals en els quals van aparèixer per primera vegada, sinó que també prefiguraven aquest volum en el qual es recopilen. Aquest últim resulta ser molt més que una simple recopilació de prefacs: és una obra teòrica per dret propi, que ens ofereix un conjunt de perspectives —en alguns aspectes divergents, en altres convergents— sobre un únic objecte: el pensament polític postfundacional.

No deixa de ser irònic que totes les peces aquí reunides prefaciïn —o prefigurin— quelcom marcat pel prefix «post». I, no obstant això, és obvi que el prefix «post» de «postfundacionalisme» no es refereix a temps passats, a una època o a un dispositiu teòric ja desaparegut. Tampoc no es refereix a un pas en una seqüència temporal (primer ve el fundacionalisme, després el postfundacionalisme). Seria igualment erroni pensar que el terme «postfundacional» està conceptualment establert, que designa un paradigma de pensament ben establert, amb límits clarament demarcats i un conjunt indiscutible d'autors canonitzats. Això hauria de quedar clar amb tan sols donar un cop d'ull a l'índex. Entre els teòrics analitzats es troben els que jo definiria com a pensadors heideggerians d'esquerra, com Claude Lefort, Alain Badiou, Giorgio Agamben, Michel Foucault, Philippe Lacoue-Labarthe, Jean-Luc Nancy o Ernesto Laclau i Chantal Mouffe, i, si m'ho preguntessin, jo també em situaria en aquesta tradició heideggeriana.

deggeriana d'esquerra. Però també hi ha pensadors d'una generació més antiga, com Hannah Arendt (que és heideggeriana, però podria dir-se que no pas d'esquerres), o d'un període històric ja passat (com Thomas Hobbes). Entre els que, que jo sàpiga, no s'han discutit fins ara sota la rúbrica del pensament polític postfundacional es troben Gloria Anzaldúa i Mark Fisher. El que demostra la llista és que el pensament polític postfundacional és bàsicament un paradigma obert, no una escola de pensament concreta amb fronteres estrictament vigilades. Una recent introducció en alemany al pensament postfundacional (Gebh i Seitz, 2024), que encara espera la seva traducció al català i al castellà, es remunta a predecessors com Marx, Nietzsche i Freud, revisita autors pragmàtics com Wittgenstein, Austin i Rorty, per després incloure-hi escriptors feministes contemporànies (Gilligan, Irigaray, Haraway), escriptors postcolonials (Mohanty, Spivak, Bhabha), escriptors ecologistes (Latour, Bennett), escriptors heideggerians i fenomenològics (Arendt, Derrida, Ijseeling, Ahmed i jo mateix), així com teòrics polítics o filòsofs (com Davis, Rancière, Wolin, Abensour, Lefort, Kalyvas, Honig, Mouffe i Laclau).

Sens dubte, es tracta d'un camp de pensadors molt ampli i divers. Si bé la diversitat és certament un avantatge i no hi ha necessitat de vigilar les fronteres d'un paradigma intel·lectual, també és clar que un camp tan divers com aquest necessitarà almenys un criteri mínim que permeti justificar la selecció de posicions teòriques. Limitar-se a suposar algunes similituds generals seria filosòficament insatisfactori, ja que, al cap i a la fi, po-

tencialment tothom podria entrar en el panorama del pensament postfundacional, que, com a conseqüència, simplement es desintegraria, es dissoldria en un sinònim redundant del pensament contemporani com a tal. Per aquesta raó, abstenir-nos del va intent de vigilar fronteres suposadament inamovibles no ens eximeix de la nostra obligació intel·lectual d'establir algunes fronteres, per flexibles i reversibles que siguin. Llavors, existeix algun criteri que permeti establir, d'una manera filosòficament satisfactòria, el paradigma del pensament polític postfundacional? Jo diria que, sense caure en l'intent inútil de controlar les fronteres, es poden diferenciar almenys dues maneres d'emprar el terme «postfundacional» i aplicar-lo a un conjunt d'autors o posicions intel·lectuals. Al meu entendre, el qualificatiu «postfundacional» pot emprar-se tant en *sensu largo* com en *sensu stricto* i, com afegiré, fins i tot en *sensu strictissimo*. M'agradaria explicar-ho.

Quan vaig començar a emprar —en el meu llibre *El pensament polític postfundacional* (2009) i en articles anteriors— el terme «postfundacionalisme» per a referir-me a una sèrie de teòrics polítics de l'esquerra heideggeriana, el terme ja s'utilitzava des de principis de la dècada de 1990. No obstant això, el postfundacionalisme no havia rebut un tractament teòric precís i sistemàtic (Flatscher, 2024). En molts casos s'utilitzava indistintament amb «antifundacionalisme», un terme preferit per Richard Rorty o Stanley Fish, cosa que significava ignorar qualsevol distinció conceptual entre el que és «post» i el que és «anti». A més, el prefix «post» semblava degradar el «postfundacionalisme» a

una versió del que en aquell moment es discutia com a postmodernitat. Aquesta última confusió va resultar especialment desafortunada, no sols per les connotacions negatives associades a un terme que, en la majoria dels casos, es referia a un món multicolor de pastitx, bricolatge i actituds ideològiques de «tot s'hi val», còmplices de la política neoliberal del «*laissez faire*» dels anys vuitanta i noranta. Sens dubte, això no era el que pretenia referir la noció redefinida de postfundacionalisme. El terme «postfundacionalisme» pretenia referir-se a una cosa bastant diferent, potser el contrari del postmodernisme.

I per bones raons. Des d'una perspectiva heideggeriana, l'actitud postmoderna de superar victoriosament el fundacionalisme metafísic simplement ignorant tot el que fa olor de «fonament» sempre romandrà embullada en els fonaments metafísics. El postmodernisme els deixa intactes. Perquè ignorar quelcom no fa que desaparegui, sinó que continuarà operant a la nostra esquena. Una actitud postmoderna cap al que històricament solia servir com a fonament determinant i indestructible —com Déu, la Raó, el Subjecte, la Història— ignora el fet que els fonaments tradicionals de la metafísica occidental continuen vius, per exemple, sota la forma de fonamentalismes religiosos. Déu, com a nom fundacionalista d'un fonament immutable i etern, està molt viu i encara belluga. Més encara, a aquests fonaments se sumen ara companys menys antiquats. Una creença indestructible en la ciència, la tecnologia o la funció determinant dels gens humans no és menys fundacionalista. Embolicada en

la semàntica del conductisme contemporani o l'economia neoclàssica, l'antiga creença en les lleis de ferro continua viva, per exemple, sota la forma d'una creença neoliberal en les lleis de ferro del mercat. O prenguem el cas del fundacionalisme cognitivista. Mil·ligons abans de prendre una decisió conscient, segons ens diuen els científics del cervell, les nostres neurones ja han decidit per nosaltres. Per fi hem trobat el fonament metafísic de les nostres accions, importa poc que la metafísica es disfressi amb el llenguatge de la ciència del cervell.

Tal com vaig sostenir en *El pensament polític postfundacional*, el qualificatiu «postfundacional» indica, evidentment, una distància respecte a totes les formes de fonaments metafísics últims. No obstant això, alhora indica una distància respecte a la suposició igualment absurda que tots els fonaments s'han esvaït en l'aire, que vivim en una era «postmetafísica» (en el sentit d'haver superat per complet la metafísica) o en la «postmodernitat». En la mesura en què aquestes últimes perspectives descarten tot tipus de fonaments, podrien descriure's molt més adequadament com antifundacionalistes, en lloc de postfundacionalistes. Un enfocament postfundacional té en compte tant la impossibilitat d'un fonament últim com la necessitat de fonaments penúltims. No és cert que visquem en una societat desproveïda de qualsevol fonament normatiu, filosòfic, institucional o polític. El que es qüestiona no és l'existència de fonaments, sinó el seu caràcter extremadament sòlid que, una vegada qüestionat, revela que aquests fonaments són contingents. Sempre podria

haver-hi altres fonaments en el seu lloc. Una postura que accepta la naturalesa plural i contingent dels fonaments —sempre penúltims— pot denominar-se postfundacional en sentit ampli.

Per què només en un sentit ampli? Pensem, per exemple, en les variants pragmàtiques del postfundacionalisme, des de Dewey fins a Rorty, que no estan exempts de relació amb algunes de les seves variants sociològiques, com la sociologia fenomenològica a l'estil de Schütz o els diversos corrents del constructivisme social.² En aquests casos, s'accepta plenament el fet que tots els fonaments socials estan «fets» i podrien «fer-se» d'una altra manera, per la qual cosa són contingents. També s'accepta que la vida social necessita alguns fonaments, ja que no vivim en el buit. I s'accepta que, a causa de la seva naturalesa contingent, els fonaments no sols estan «fets», sinó que sempre poden ser «refets». Si bé aquests enfocaments són postfundacionals en un sentit ampli, no s'atreveixen a anar fins al final, ja que subestimen sistemàticament la naturalesa intrínsecament conflictiva dels fonaments. Això últim es deriva de la seva naturalesa contingent. Precisament perquè els fonaments socials són contin-

2 En escriure el *Pensament polític postfundacional*, una de les raons per les quals vaig optar pel terme «postfundacionalisme» en lloc de «postestructuralisme» (sota el qual podrien incloure's autors com Badiou o Laclau i Mouffe) va ser que aquest darrer redueix el camp a un paradigma científic concret —l'estructuralisme— i, per tant, no era apte per a donar cabuda a enfocaments fenomenològics (com el de Lefort), enfocaments pragmàtics o fins i tot un cert tipus d'escepticisme (com en el cas de Michael Oakeshott) que podrien reivindicar amb raó ser igualment postfundacionals.

gents, també són intrínsecament controvertits, fins i tot quan el seu caràcter controvertit pot no ser perceptible immediatament. El conflicte segueix a la contingència com la seva ombra o, tal vegada, és simplement l'altra cara de la contingència. Perquè, si no existeix un fonament últim i si qualsevol fonament penúltim ha de prescindir de qualsevol nivell més profund de legitimació —un efecte que Lefort denomina la «dissolució dels marcadors de certesa»—, llavors, en canvi, qualsevol fonament provisional ha d'imposar-se enfront de fonaments rivals. Sens dubte, en el fons de l'abisme que s'obre en tots els fonaments socials, no hi ha cap fonament immutable. Tampoc hi ha simplement res o «caos», com hauria pensat Cornelius Castoriadis. Més aviat, quan retrocedim en el temps fins al moment en què es va establir un fonament concret enfront d'altres fonaments rivals, el que trobem és una matriu de poder, exclusió i dominació que va permetre suprimir les alternatives rivals en primer lloc. El que trobem allí, en el «no fonament» [Unground] abissal de qualsevol fonament [Ground], és allò que és polític. No en el sentit «òntic» de la política partidista, per descomptat, sinó com la instància instituent de totes les coses socials.

No totes les teories postfundacionals ens proporcionen una concepció «ontològica» tan àmplia d'allò que és polític. Moltes s'allunyen horroritzades del que, en una tradició concreta, es denomina antagonisme, terme amb el qual m'he proposat entendre, des de la perspectiva de la denominada «Escola d'Essex», el nom únic de la condició cooriginària del con-